

Význam křesťanství

Ladislav Hejdánek

- ◆ fragment | poznámky, česky, vznik: 4. 10. – 17. 12. 1954
- ◆ fragment | notes, Czech, origin: 4. 10. – 17. 12. 1954

Význam křesťanství¹ [1954]

Dosud se mělo za to, že z kř[esťanstv]í lze pozitivně hodnotit a držet pouze jeho mravní stránku; to bylo právě hlavním obsahem liberalistického hodnocení. My chceme naproti tomu ukázat, které motivy lze držet ve smyslu filosofickém, tj. nakolik může být kř[esťanstv]í významné po filosofické stránce.

4. 10. 54

Nakolik je oprávněn f[iloso]fický přístup ke kř[esťanstv]í? Především je třeba vědět, že f[iloso]fie je způsob vyjadřování, způsob myšlení i jednání, způsob života. Důraz je na: způsob. F[iloso]fie není sám život, nýbrž jen životním stylem. A jestliže se pokusíme najít nové (běžnější, aktuálnější, srozumitelnější) termíny pro staré pojmy, jestliže podrobíme rozboru vyjadřovací formu, způsob projevu čehosi, lehko se dostaneme před úkol odlišení podstatného a nepodstatného.

Další věcí jest to, že vlastním elementem f[iloso]fie a vůbec (přesnějšího) myšlení je pojem. Je ovšem otázka, nakolik visí kř[esťanstv]í na nějakých pojmech. Význam pojmů pro kř[esťanstv]í je zvláštní kapitolou: proč vyrostla dogmatika? Není spíše svého druhu bojem proti pojmům? Nebouří proti krystalizaci určitých obsahů víry do formy, která je deformuje – jako právě by tomu bylo u pojmů?

V otázce po pravé skutečnosti je však do velké míry překročena mez, která znamená hranici filosofie a filosofičnosti.

Důležité je také si uvědomit, že ani f[iloso]fie – i když jejím elementem je pojem, tak jako voda je elementem ryby – nemíří v posledu na pojmy, nýbrž na skutečnosti. Pracuje na pojmech jen proto, aby se spíše dostala k samotné skutečnosti, která ovšem není pojmového rázu.

8. 11. 54

Otevírá se také otázka, zda lze vůbec kř[esťanstv]í moderně přeinterpretovat, „přemyslit“, tj. není-li na některých místech nerozlučně svázáno s určitými myšlenkovými schématy a kategoriemi. Ovšem takto formulovaná otázka předpokládá nesprávný přístup: nemůže být správné, co je svázáno s nesprávnými kategoriemi. A správnost kategorií – to je naše důležitá teze – nemůže být dokazována např. z morální závaznosti kontextu. Čili schémata, jichž daný kontext použil, musí být přístupna teoretické kritice, musí se podrobit pojmoslovnému zkoumání. A protože bez myšlenkového aparátu se ani kř[esťanstv]í neobešlo, je cesta zkoumání právě tohoto aparátu nutně legitimní.

9. 11. 54

Pochybnosti Jana Křtitele ukazují, že už příchodem J[ežíše] K[rista] se vykrytalizoval pojem Mesiáše do falešné formy. Už tu nešlo o pluralitu Mesiášů, kteří tvořili celou dějinnou řadu, ale šlo o očekávání jediného, největšího, posledního (v metaf[yzickém] smyslu), definitivního, pravého Mesiáše. A ti, kteří Krista přijali, byli právě lidé prostí, kterým nečinilo obtíže J[ežíše]

¹ Jde o rukopisné poznámky v sešitě A5 s pořadovým číslem „07“. – Pozn. red.

K[rist]a za takového považovat. Pozoruhodné však je, že i v tom existoval vývoj – vyznání Petrovo je shodně označeno za dosti pozdní. A pro přísné očekavatele pravého Mesiáše to nutně bylo „skandalon“.

Dnes se nesporně toto pojetí výhradního mesiášství vyžilo, resp. nelze s ním už jít dál. A protože kř[esťanstv]í se nedovedlo vymanit, mesianismus sekularizoval a lid si hledá (a nalézá!) vlastní „mesiáše“.

9. 11. 54

(z dopisu Hedě² 17. 12. 54)

... Význam kř[esťanstv]í vidím tedy v tom, že:

1. dává člověku „metafyzické zakotvení“; s tím souvisí také, že
2. člověk je osobně angažován, osloven, je mu uloženo poslání, je povolán k určitým činům;
3. člověk je odpovědný, ale je mu dána jistota, resp. možnost jistoty, pevné půdy pod nohama: není metafyzicky pouze zakotven, nýbrž má životní smysl, je nadán metafyzickým významem;
4. člověk se neztrácí, ale také nezkrsluje; určitý typ realismu (pokud jde právě o člověka, a ne o věci – může to znít sebehumorněji) je velmi významný;
5. lidská bída není ani přehlížena, ani vyvracena, nýbrž počítá se s ní (byť ne smířenecky).

Kř[esťanstv]í má ovšem i své základní nedostatky.

1. Komplikuje svědomí – nemá dosti sil na obranu proti psychologismu.
2. Učí nedůvěřovat vlastním silám; to sice neztenčuje síly (známý trik fatalistů), ale zkrsluje sebepoznání a sebe-vědomí.
3. Nezná antickou nebo renesanční radost (a jsou ještě další odstíny: romantická apod.) z věcí, z bližních, ze sebe, z vědění, z umění, z těla, z přírody atd., nýbrž jen jakési tiché, skryté utěšení, resp. útěšné radování z toho, že život náš je v rukou božích etc.
4. Neobyčejně podceňuje věčnost a její zasahování do morálních oblastí. Neuznává jaksi a nebere vážně tlak věcí.
5. Nedovede se rozloučit s náboženskou formou, čímž rozumím, že odmítá vzít na sebe nenáboženskou, mimonáboženskou podobu. Nedovede ukázat, že náboženská podoba je jenom jednou z jeho podob a že se nedovede bez ní obejít. Nedovede ukázat, že je pravým vědomím – ať už v náboženské, filosofické, nebo jakékoli jiné formě.

17. XII. 54

² Tj. Hedvice Hejdánkové. – Pozn. red.